

EKLEZJOLOGIA KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO JANA PAWŁA II

Adam Fabiańczyk

Streszczenie

Sobór Watykański II (1962-1965) z wielu względów stał się wydarzeniem przełomowym dla Kościoła. Przyniósł on wyczekiwane zmiany w wielu aspektach jego działalności, jednak przede wszystkim stał się czasem spojrzenia na Kościół w sposób odmienny niż miało to miejsce w poprzednich stuleciach. Dominująca przez wieki jurydyczna wizja Kościoła, postrzeganego jako „społeczność doskonała” (*societas perfecta*), znalazła w czasie soborowej refleksji teologiczną przeciwwagę, co było wynikiem poszukiwania przez ojców soborowych odpowiedzi na pytania o naturę, posłannictwo oraz strukturę Kościoła. W nauczaniu *Vaticanum II* o Kościele nastąpił powrót do obrazów oraz idei zakorzenionych głęboko w Piśmie Świętym i starożytnej tradycji Kościoła, wyrażonych szczególnie poprzez kategorię „Ludu Bożego”. Położono także akcent na wspólnotowy wymiar Kościoła (*communio*), wyrażający się w szczególnej jedności pomiędzy wyznawcami Chrystusa, dalece wykraczającej poza zewnętrzne formy. Owa jedność przejawia się w soborowej eklezjologii poprzez podkreślenie podmiotowości wszystkich wiernych, zaakcentowanie ich obowiązków i uprawnień a także ukazanie istotnej roli wiernych świeckich, współodpowiedzialnych za realizowanie potrójnej misji Kościoła w świecie: nauczania, uświęcania i rządzenia. Soborowa wizja Kościoła stała się punktem odniesienia nie tylko na gruncie teologii czy praktyki pastoralnej, ale wywarła także istotny wpływ na prawodawstwo Kościoła, jak również na samą naukę prawa kanonicznego. Teologiczna refleksja nad Kościołem Soboru Watykańskiego II znalazła swoje prawne implikacje w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r., promulgowanym przez Jana Pawła II (1978-2005). Niniejsza rozprawa podejmuje próbę analizy wpływu soborowej doktryny teologicznej na eklezjologię zawartą w prawodawstwie kodeksowym.

Pierwszy rozdział niniejszej dysertacji określa teologicznoprawne podstawy rozumienia Kościoła. Stanowi on wprowadzenie o charakterze filozoficznym, teologicznym i prawnym, ukazujące fundamenty, do których odwołuje się prawo kościelne, uwzględniając w sposób szczególny filozoficznoprawną koncepcję prawa natury oraz dziedzictwo wypracowane przez rozwój nauki prawa rzymskiego. W rozdziale tym ukazany zostaje także historyczny kontekst rozwoju prawodawstwa kościelnego, wskazujący na obecność elementu jurydycznego w łonie wspólnoty Kościoła właściwie od samego początku jej istnienia. Ponadto, dla nakreślenia pełnego obrazu ewolucji dyscypliny prawnej w Kościele scharakteryzowany zostaje

historyczny rozwój teologii prawa kościelnego, ukazujący zarówno poglądy kwestionujące jak i uzasadniające potrzebę istnienia porządku prawnego we wspólnocie Kościoła.

W drugim rozdziale niniejszej rozprawy zostaje poddana analizie doktryna teologiczna Soboru Watykańskiego II ukazująca spojrzenie ojców soborowych na wspólnotę Kościoła. Eklezjologia *Vaticanum II* stanowi bowiem punkt wyjścia do dalszych rozważań na temat recepcji teologicznej wizji Kościoła w prawodawstwie Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. Analiza eklezjologii soborowej została przeprowadzona na trzech zasadniczych z perspektywy niniejszej rozprawy płaszczyznach. Pierwszą z nich są kategorie służące opisowi Kościoła, którymi posługują się teksty soborowe, a które ukazują zmiany jakie zaszły w rozumieniu Kościoła podczas prac soborowych. Drugą płaszczyzną jest wspólnotowy charakter Kościoła, który wskazuje na współodpowiedzialność wiernych w wypełnianiu misji Kościoła. Trzecia z kolei odnosi się do hierarchicznej struktury Kościoła, określając składające się na nią elementy oraz relacje, jakie zachodzą pomiędzy poszczególnymi członkami tej struktury.

Trzeci rozdział poświęcony jest teologicznoprawnej analizie eklezjologii zawartej w normach Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. Przeprowadzona analiza porównawcza obowiązków i uprawnień wiernych wskazuje na teologiczną genezę prawnych gwarancji zawartych w prawodawstwie kodeksowym. Jednocześnie podkreśla recepcję soborowej doktryny teologicznej w zakresie potrzeby zaakcentowania podmiotowości wiernych w porządku prawnym Kościoła. Analiza problematyki kościelnej władzy rządzenia ukazuje konieczność jej realizowania poprzez formy kolegialne oraz uskutecznianie współodpowiedzialności za podejmowane decyzje na sposób synodalny. W kwestii badań nad ustrojem hierarchicznym scharakteryzowane zostają relacje pomiędzy poszczególnymi podmiotami tej struktury a także ukazana zostaje potrzeba pogłębionej recepcji nauczania soborowego w kościelnym prawodawstwie w zakresie partycypacji wiernych świeckich w sprawowaniu władzy rządzenia.

Eklezjologia Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. stanowi istotne zagadnienie o charakterze interdyscyplinarnym, doniosłe zarówno z perspektywy teologicznej jak i prawnej. Właściwa implementacja teologicznej refleksji nad Kościołem do kanonicznego systemu norm prawnych stanowi bowiem warunek realizowania przez prawo kościelne naczelnego celu, jakim jest zbawienie człowieka.